

УДК 378.018(410)(091)

Ольга Мельничук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті проаналізовано організацію навчального процесу, основну модель університетів, кваліфікації, наукові компетенції та сучасний стан розвитку вищої педагогічної освіти в університетах Великобританії. Питанню розвитку вищої педагогічної освіти в країнах Європи присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних науковців, які доводять, що сьогодні зарубіжна вища школа має вагомий позитивний досвід. Використання зарубіжного досвіду сприятиме осмисленню проблем світового освітнього простору і дасть можливість для вдосконалення і становлення вітчизняної вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: педагогічна освіта, навчальний процес, народні школи, коледж, університет.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сьогоднішньому етапі державність України постала перед загрозами та викликами внутрішнього та зовнішнього характеру. Перед нашою державою стоїть проблема, яка потребує вирішення для забезпечення її всебічного та сталого розвитку, оновлення та вдосконалення рівня системи педагогічної освіти: покращення якості професійної підготовки висококваліфікованих спеціалістів, шляхом застосування в тому числі і інноваційної практики педагогічної освіти розвинених країн світу.

Одним з найефективніших методів вирішення нагального питання є вивчення та творче застосування сучасної практики педагогічної освіти розвинених країн світу. Велика Британія являється ефективним прикладом використання досвіду, оскільки вона в числі перших створила кадри висококваліфікованих спеціалістів, досягнула високого рівня грамотності населення, а її вищі навчальні заклади займають провідні місця на освітньому ринку вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Система освіти Великобританії постійно перебувала у полі уваги вітчизняних та зарубіжних дослідників. Вивченню досвіду організації вищої освіти у Великій Британії присвячені праці Ансельм Кентерберійський, Уільям Оккам, Іоанн Дунс Скот, Р. Ашам, Т. Еліот, У. Гросін, Т. Лінакр, Дж. Колет, Т. Мор, Ф. Бекон, Дж. Беллерс, Дж. Локк, Г. Болінгброк, А. Шефтсбері, А. Поуп, Т. Пейн, Дж. Толанд, Ф. Хатчинсон, Дж. Мільтон, Е. Гіббон, Д. Едісон, Дж. Мессі, Ф. Честерфілд, Д. Прістлі, Д. Гартлі, А. Коллінз, Т. Арнолд, С. Редді, Ф. Фаррар, Дж. С. Мілль, Г. Спенсер, Р. Оуен, О. Бейн, Дж. Адамс, Ф. Бартлет, Г. Армстронг, К. Корбан, Д. Томсон, Б. Саймон, Р. Колтон, Х. Арчер, Г. Еліот, Д. Харвей, М. Нейш, Д. Уокер, З. Купер, В. Тегг, Б. Перрі, В. Стівенс, Дж. Блендфорд, П. Еббс, Р. Скратон, А. Арнольд, Л. Рейд, Р. Гібсон, Д. Бест, У. Тейлор та ін. Педагогічні ідеї та практична діяльність британських освітян С. Маклюра, М. Нейша, У. Тейлора, Дж. Сайта, Т. Аткинсона, А. Мура, С. Гейфорда, Е. Уілсона, М. Хоуплі, С. Маклафліна та багатьох інших.

Ми можемо стверджувати, що в Україні активізувалися пошуки вітчизняних учених у галузі практики професійної підготовки вчителів. Сферою сучасних досліджень охоплені інноваційні технології в системі підготовки майбутніх учителів іноземних мов у Великій Британії та Україні (І. Козаченко), професійна підготовка учителів гуманітарних дисциплін середніх шкіл в університетах Великої Британії (Л. Катревич), професійно-педагогічна підготовка вчителів у Великій Британії (Н. Яцишин), загальнопедагогічна підготовка вчителів початкової школи Великої Британії і ФРН в умовах Європейської інтеграції (Л. Поліщук), професійна підготовка філологів в університетах Великої Британії (А. Подолянська), професійна підготовка вчителів у країнах Західної Європи (Л. Пуховська), теорія та практика

навчання студентів у педагогічних коледжах Англії (О. Леонтєва), формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу (Ю. Кіщенко) тощо.

Мета статті. Висвітлити історичні аспекти становлення і організації вищої педагогічної освіти у Великій Британії та показати її ефективні складові, які можливо застосувати в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Документально підтверджено, що на території Британії ще в часи римського вторгнення існували школи, в яких викладали право та риторіку згідно з традиціями античної освіти. На наступному історичному етапі ці школи були закриті майже на 200 років, як тільки римляни покинули ті землі. Їх відродження пов'язують з ім'ям Августина та його послідовників. З ініціативи цих подвижників були побудовані школи двох типів: співочі (songschools) та граматичні (The King's School). Так, у граматичній школі викладали 7 предметів (концепція семи гуманітарних наук): граматику, логіку, риторіку, арифметику, геометрію, музику і астрономію. Заняття проводили священики – найосвіченіші люди того часу. У 1066 році під час норманського вторгнення спостерігаємо погіршення якості освіти в школах, тому що навчання звелось до вивчення церковних служб та псалмів. Концепцію семи гуманітарних наук в Англії було поновлено тільки в XII столітті, коли почали зароджуватися університети, першим з яких був Оксфорд (1096). До початку XIII століття був заснований Кембридж (1209), а вслід за ними, почали з'являтися і інші університети по всій країні: Хауден, Йоркшир (1266), Гленсі, Корнуолл (1267), Ланчестер (1283) і Честер-ла-Стріт (1286), що займаються педагогічною діяльністю.

У означений період в університетах для отримання ступеня бакалавра чи магістра продовжували вивчати всі сім гуманітарних наук. Магістри мали право викладати в університетах, а також продовжувати вивчення права, теології та медицини, щоб одержати ступінь доктора філософії. Як ми можемо бачити, це є свідчення раннього зародження університетської моделі підготовки викладацького складу: магістри завжди були високоосвіченими дипломованими фахівцями [15].

В кінці XIV століття за сприяння багатих вельмож з'явилися школи нового типу, так звані "незалежні школи" (independent schools). Оскільки ці школи були платними, то навчатися могли лише сини аристократів. Методи викладання граматичної школи поєднувалися зі світською підготовкою лицаря. Вони залишили помітний відбиток в системі педагогічної освіти, оскільки традиції підготовки фахівців, які активно розвиваються в останні роки XX – на початку XXI століття в Англії, запозичені саме з цього періоду.

З 1562 року (Закон про ремісників, 1562) розпочалася професійна підготовка фахівців на робочому місці: майбутні ремісники почали навчатися в цехах під керівництвом майстрів, які відповідали як за їх професійне навчання, так і за моральне виховання.

З'явилися перші професійні школи писарів в яких навчали ділової англійської мови (scrivener's English) і діловодства. Міські діти віком від 5 до 7 років відвідували початкові школи для хлопчиків, у яких навчали читання, письма, катехізису і правилам поведінки. Вчені вважають, що саме в цей період були закладені основи практико-орієнтованої моделі підготовки майбутніх фахівців на робочому місці, яка відіграє провідну роль у сучасній вищій професійній освіті країни.

Аналіз джерел та літератури дозволяє нам стверджувати, що з XVI-XVII століття вперше було звернуто увагу на освіту для бідних: з'явився Рух благодійних шкіл (charity school movement), в яких діти з бідних сімей могли отримати початкову освіту. У 1552 році в Хоршаме відкрилась найперша благодійна школа Christ's Hospital. До 1710 року в країні існувало 88 благодійних шкіл, в яких навчалось понад 2000 хлопчиків і понад 1000 дівчаток.

Організована система народної освіти з'явилася в кінці XVIII ст. Практично усі навчальні заклади перебували під впливом церкви. Читання і тлумачення Біблії стало головним напрямком у навчанні дітей. Завдяки цьому школа відривала дітей від потреб суспільства, яке потребувало грамотних робітників, які знають математику, фізику та хімію.

Невдоволення існуючою ситуацією викликало організований рух робітників за свої політичні та економічні інтереси, за поліпшення умов життя, за право на освіту. У зв'язку з

цим в середині XIX ст. почалися серйозні зрушення у сфері народної освіти. Роком народження англійської народної освіти прийнято вважати 1870 р. – саме тоді В. Форстером був введений закон про обов'язкову початкову освіту дітей [9]. Саме в останні три десятиліття XIX ст. відбувалося становлення державної системи загальної освіти, що викликало різке зростання числа начальних закладів і кількості учнів. Тому перед державою було поставлено ряд питань, серед яких збільшення коштів на потреби шкіл, поліпшення стану шкіл, продовження термінів навчання, тощо.

Рівень викладання помітно підвищився після появи в народних школах професійних вчителів. У 1891 році вирішилася проблема навчання про безкоштовну освіту (Free Education), і, як засвідчують дані, до початку XX в. більше половини школярів навчалися вже в державних школах, які перевершували приватні школи за рівнем викладання [2].

Наприкінці XIX століття проблема народної освіти вийшла на перший план, тим самим, завершуючи формування класичної педагогічної освіти нового часу. Була усвідомлена самоцінність, неповторність людської особистості. У педагогічній освіті того часу відбувалося збільшення знань, запозичених з філософії та інших наук, про людину та її виховання. Особливо уважно вивчалися цілі, зміст і методи навчання та виховання [3].

До початку 70-х років XX століття перед англійською вищою освітою постало завдання підготовки великої кількості фахівців для економіки і культури, які стрімко розвиваються. Почався інтенсивний пошук шляхів модернізації системи підготовки педагогічних кадрів за активної участі держави. 70-80-ті роки XX століття стали переломним моментом для англійської педагогічної освіти у її розвитку. Відбулися певні зміни у системі середньої освіти, що пов'язано з ліквідацією різних типів шкіл і введенням єдиної середньої школи (comprehensive school), що в результаті призвело до перебудови в системі вищої педагогічної освіти: орієнтація на формування викладача, який готовий навчати і виховувати рівноправного громадянина англійського демократичного суспільства. У Законі про реформу англійської освіти (1988) наголошувалося, що освіта має будуватися в контексті і з урахуванням духовного, морального, культурного, розумового і фізичного розвитку молоді [12].

В кінці XX століття вища педагогічна освіта Англії більш цілеспрямовано вибудовується в напрямі на духовний, моральний і культурний розвиток особистості і суспільства в цілому. Оскільки, на переконання М. Боннетта, "в центрі навчального процесу зосереджені взаємовідносини "вчитель-студент" і англійське суспільство прийшло до висновку, що викладачам необхідно передавати свої цінності молоді, яку вони навчають. Тому дуже важливо, щоб вони співпадали з цінностями, які прийняті вищим навчальним закладом та узгоджені з суспільством в цілому [14].

Загалом у Великобританії на кінець XX століття налічувалося близько 170 закладів вищої освіти. Менше за все вищих навчальних закладів на кінець XX століття налічувалося у Північній Ірландії (всього 2 університети та 2 коледжі) та Уельсі (2 університети та 4 коледжі), у Шотландії діяли 14 університетів (включаючи Відкритий Університет) та 9 коледжів, 77 університетів і 54 коледжі діяли в Англії. Освітні системи цих історичних регіонів практично не відрізнялися.

Напередодні XXI століття у Великій Британії з'явилися наукові праці, які аналізують моральні цінності в освіті, професійну діяльність викладача і його відносини зі студентами [13]. З цього витікає, що від рівня розвитку професійних якостей педагога в певній мірі залежать позитивні зміни в суспільстві, в системі освіти, які визначають дух нації. Тому важливо, як ми вважаємо, в процесі подальшої роботи дослідити теоретичні розробки англійських вчених, пов'язані з проблемами розвитку педагогічної освіти, що можуть бути використані у вищій педагогічній освіті України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку:

Автор аналізує розвиток системи педагогічної освіти у Великій Британії, виокремлює невирішені раніше аспекти даної проблеми та окреслює завдання майбутнього дослідницького пошуку в означеному напрямку.

На підставі здійсненого аналізу наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних науковців можна зробити наступні висновки:

- питанню розвитку й становлення системи педагогічної освіти у Великій Британії присвячена велика кількість досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців;
- більшість наукових праць висвітлює певні особливості розвитку педагогічної освіти Великої Британії протягом другої половини ХХ століття або останньої його третини та початку ХХІ століття. В той же час комплексного історико-педагогічного дослідження виникнення, становлення і розвитку системи педагогічної освіти Великої Британії немає у вітчизняній педагогічній літературі.

Дослідження не вичерпує означену проблему і передбачає здійснення наступних кроків, спрямованих на вивчення педагогічної підготовки вчителів у Великій Британії. Даний аналіз створює передумови для осмислення кращого досвіду британської педагогічної школи з метою підвищення якості вищої освіти в Україні.

Джерела та література

1. Брицький П. Україна та український народ у поглядах англійських учених-мандрівників (XVIII–XIX ст.) – [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ues/2011_5_2/Articles/25_Brytskyu.pdf
2. Великобританія неухильно підтримуватиме вас. Виступ Малькольма Рифкінда, Державного секретаря у закордонних справах Великобританії та в справах співдружності, в Українському інституті міжнародних відносин 4 вересня 1995 року // Політика і час. – 1995. – №10. – С.10-16.
3. Джуринский А.Н. История зарубежной педагогики: Учебное пособие для вузов / А.Н. Джуринский.– М.: ФОРУМ – ИНФРА-М, 1998. – 272 с
4. Договір про принципи відносин і співробітництво між Україною і Сполученим Королівством Великобританії та Північної Ірландії // Політика і час. – 1993. – №3. – С.72-75.
5. "З нагоди проведення міжнародної конференції "Вища освіта в Україні: інтернаціоналізація, реформи, нововведення" [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://press.unian.net/ukr/press-5383.html>
6. Кремень В. Освіта в контексті сучасних соціокультурних змін / В. Кремень // Філософія освіти: наук. часопис. – 2008. – №1-2 (7). – С.15-21.
7. Кузьмінський А.І. Словник педагогічних термінів – [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://pidruchniki.ws/pedagogika/slovnik_pedagogichnih_terminiv.
8. Прес-конференція з нагоди проведення міжнародної конференції на тему: "Вища освіта в Україні: інтернаціоналізація, реформи, нововведення" – [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://nauka.in.ua/news/education/article_detail/7705
9. Роєнко Л. Етапи становлення початкових шкіл Англії ХІХ століття– [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/24/visnuk_28.pdf
10. Сайт Британської Ради в Україні – [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.britishcouncil.org.ua/about/british-council-ukraine>
11. Свіжевська С.А. Шляхи акредитації в Україні: революція та еволюція – [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/statti_akr/akred_v_Ukraine.php
12. Advisory Group on Citizenship. Education for citizenship and teaching of democracy in schools. L.: Qualifications and Curriculum Authority, 1998.
13. ATCDE. The Professional Education of Teachers. L.: ATCDE, 1971. – 32p.
14. Bonnett M. "New" Era Values and the Teacher – Pupil Relationship as a Form of the Poetic // British Journal of Educational Studies. – 1996. – Vol. 44. – №1. – P.28.
15. Gillard D. Education in England: a brief history. – 2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу. – URL: www.dg.dial.pipex.com/history

References

1. Brickij p. ukraina ta ukrainskij narod u poglyadax anglijskix uchenix-mandrivnikov (xviii–xix st.) – [elektronnij resurs].–rezhim dostupu: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ues/2011_5_2/articles/25_brytskyu.pdf
2. Velikobritaniya neuxilno pidtrimuvatime vas. vistup malkolma rifkinda, derzhavnogo sekretarya u zakordonnix spravax velikobritanii ta v spravax spivdruzhnosti, v ukrainskomu instituti mizhnarodnix vidnosin 4 veresnya 1995 roku // politika i chas. – 1995. – №10. – s.10-16.
3. Dzhurinskij a.n. istoriya zarubezhnoj pedagogiki: uchebnoe posobie dlya vuzov / a.n. dzhurinskij.– m.: forum – infra-m, 1998. – 272 s
4. Dogovir pro principii vidnosin i spivrobitnictvo mizh ukrainoyu i spoluchenim korolivstvom velikobritanii ta pivnichnoi irlandii // politika i chas. – 1993. – №3. – s.72-75.
5. "Z nagodi provedennya mizhnarodnoi konferencii "vishha osvita v ukraini: internacionalizaciya, reformi, novovvedennya" [elektronnij resurs].–rezhim dostupu: <http://press.unian.net/ukr/press-5383.html>

6. Kremen v. osvita v konteksti suchasnix sociokulturnix zmin / v. kremen // filosofiya osviti: nauk. chasopis. – 2008. – №1-2 (7). – s.15-21.
7. Kuzminskij a.i. slovník pedagogichnix terminiv – [elektronnij resurs].–rezhim dostupu: http://pidruchniki.ws/pedagogika/slovník_pedagogichnih_terminiv.
8. Pres-konferenciya z nagodi provedennya mizhnarodnoi konferenciї na temu: "vishha osvita v Ukraїni: internacionalizaciya, reformi, novovvedennya" – [elektronnij resurs].– rezhim dostupu: http://nauka.in.ua/news/education/article_detail/7705
9. Roenko I. etapi stanovlennya pochatkovix shkil angliї xix stolittya– [elektronnij resurs].–rezhim dostupu: http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/24/visnuk_28.pdf
10. Sajt britanskoi radi v Ukraїni – [elektronnij resurs].–rezhim dostupu: <http://www.britishcouncil.org.ua/about/british-council-ukraine>
11. Svizhevska s.a. shlyaxi akreditaciї v Ukraїni: revolyuciya ta evolyuciya – [elektronnij resurs].–rezhim dostupu: http://nmu.org.ua/ua/content/infrastructure/structural_divisions/science_met_dep/statti_akr/akred_v_ukraine.php
12. Advisory Group on Citizenship. Education for citizenship and teaching of democracy in schools. L.: Qualifications and Curriculum Authority, 1998.
13. ATCDE. The Professional Education of Teachers. L.: ATCDE, 1971. – 32p.
14. Bonnett M. "New" Era Values and the Teacher – Pupil Relationship as a Form of the Poetic // British Journal of Educational Studies. – 1996. – Vol. 44. – №1. – P.28.
15. Gillard D. Education in England: a brief history. – 2012. [Электронный ресурс] – Режим доступа. – URL: www.dg.dial.pipex.com/history.

Мельничук О.В. ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ СТАНОВЛЕНИЯ И ОРГАНИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВЕЛИКОБРИТАНИИ. В статье проанализированы организацию учебного процесса, основную модель университетов, квалификации, научные компетенции и современное состояние развития высшего педагогического образования в университетах Великобритании. Вопросу развития высшего педагогического образования в странах Европы посвящено много работ отечественных и зарубежных ученых, доказывающих, что сегодня зарубежная высшая школа имеет весомый положительный опыт. Использование зарубежного опыта будет способствовать осмыслению проблем мирового образовательного пространства и даст возможность для совершенствования и становления отечественной высшего педагогического образования.

Ключевые слова: педагогическое образование, учебный процесс, народные школы, колледж, университет

Melnychuk O. V. HISTORICAL ASPECTS OF DEVELOPMENT AND ORGANIZATION OF HIGHER PEDAGOGICAL EDUCATION IN THE UNITED KINGDOM. The article deals the organization of educational process, the basic model of university qualifications, scientific expertise and current state of education degree at the UK Universities. The issue of education degree in Europe dedicated many works of native and foreign scientists who argue that today foreign higher education has a significant positive experience. Using international experience will improve the problems realizing of the world educations and provide an opportunity for improvement and establishment of national higher pedagogical education.

Keywords: teacher education, educational process, public schools, college, university

Стаття надійшла до редколегії 01.03.2017 р.

УДК 373.2(09)(477)«18/19»

Валентина Сергеева

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ АКТУАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ НА МЕЖІ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

В статті піднімається питання становлення й розвитку дошкільного виховання в Україні наприкінці ХІХ на початку ХХ століття; визначаються загальні історичні й соціально-економічні передумови актуалізації виховання дітей переддошкільного й дошкільного віку, зокрема малозабезпечених верств населення; наголошується на тому, що появу й поширення суспільних дошкільних закладів спричинило, по-перше, розуміння в широких громадських колах ролі систематичного виховання дітей для їхнього повноцінного і своєчасного